

Szentháromság vasárnapja

Péld 8,22–31

„Alkotó munkája elején...”

„Alkotó munkája elején teremtett az Úr, ősidőktől fogva, mint legelső művét. Az idők előtt alkotott, a kezdet kezdetén, a föld születése előtt. Amikor létrehozott, még ősvizek sem voltak, és a forrásokból még nem tört elő víz. Mielőtt a hegyek keletkeztek volna, korábban hívott létre, mint a halmokat, amikor a földet és a mezőket még nem alkotta meg, és a föld első rögét sem. Ott voltam, amikor az eget teremtette, s az ősvíz színére a kört megvonta, amikor a felhőket fölerősítette, s az ősforrások erejét megszabta; amikor kijelölte a tenger határát – és a vizek nem csaptak ki –, amikor megrajzolta a föld szilárd részét. Ott voltam mellette, mint a kedvence, napról napra csak bennem gyönyörködött, mindig ott játszottam a színe előtt. Ott játszottam az egész földkerekségen, s örömmel voltam az emberek fiai között.”

A bölcsesség ebben a szövegben is megszemélyesítve jelenik meg, mint ahogyan a könyv 1,20–21 soraiban olvashatjuk. Úgy tűnik, az egyetlen „személy” aki Isten elé léphet. Isten teremtő művének a költői elbeszélése (Ter 1,26–29; 2,4b–25) ez a himnusz a megszemélyesített bölcsesség szájával. Az ószövetségi irodalomban a bölcsességi kultúra sumér előzményei és az egész keleti bölcsesség kultúrája tükröződik, csak mindezt igyekszik Istenre, pontosabban Jahvéra alkalmazni. Minden bölcsességi szerzőt a világ rendje és működése, a kozmosz törvényei, és benne az emberi kozmosz, a társadalom világa, és benne az egyén helyzete, valamint sorának megfejtése érdekelt.

Ez a téma egész keleti irodalomban jelen van Babilontól Egyiptomig. A jó mesterembert éppen úgy bölcsnek tartják (Kiv 31,3), mint a jó vezetőt (Jer 50,35). A hagyományos elképzelés szerint Dávid és Salamon udvarába települt diplomaták ismertették meg a zsidó írástudókat a keleti bölcsesség szavaival (1Kir 5,9–14), és ez az irodalom az udvari nevelés egyik anyaga volt. A bölcsseknek ugyanis higgadtnak, türelmesnek és nyugodtnak kellett lenniük (Péld 14,29), mert a hirtelen haraggal intézett államügyek és maga a szenvedélyesség csak bajt okoz az egész népnek (Péld 15,18). Ugyan a bölcsességi irodalom egy-egy részlete a prófétai ígéhirdetésben is megjelenik (Iz 5,20–21; Jer 18,18), de igen sok esetben találkozhatunk vele a zsoltárirodalomban is (Zsolt 1.19.34.37.49.73.90.91.119.127.128). A Jób és a Prédikátor könyvében a megmerevedett bölcsességi dogmák kritikája is megtalálható. Főleg azt

az alaptételt kritizálják, hogy aki „bölc”, azt nem érheti semmi baj. A legkegyetlenebb kihívás, amikor a bölc elveszik, és a gonosz győzedelmeskedik. De végül is a legszebb summája minden bölcsességnek az, hogy „a bölcsesség kezdete az Isten félelme” (Jób 28,28; Zsolt 111,10; Péld 1,7,9,10). Ez a bölcsesség – mint valami személy – megszólít mindenkit, és ennek himnuszát olvashatjuk a fenti részben.

Az újszövetségi iratokban a fenti fejezetet például a Róm 13,1; Mt 7,8; Jn 14,23; ApCsel 3,14; Kol 1,17 idézi. Az utóbbi Jézusra alkalmazza, amikor helyét akarja meghatározni a világban, a történelemben és az Isten vonatkozásában. *„Ő a láthatatlan Isten képmása, minden teremtmény elsőszüllötte. Mert benne teremtett mindent a mennyben és a földön: a láthatókat és a láthatatlanokat, a trónusokat, uralmokat, fejedelemségeket és hatalmasságokat. Mindent általa és érte teremtetett. Ő előbb van mindennél, és minden benne áll fenn.”*

A keresztények számára így ez a bölcsességi himnusz, amelyben maga a bölcsesség megszemélyesítve jelenik meg, a szentháromsági teológia segítségére lesz, és Jézusnak mint a második isteni személynek a sajátosságát igyekeznek ennek segítségével meghatározni. Az ókeresztény egyházatyák közül elsőként Szent Bazil hagyott ránk a kezdetekről szóló homíliát, amelyben a Péld 1,1–5-öt elemzi. Később Hüpolitosz is hasonlóan jár el. A II. Konstantinápolyi Zsinaton (553) Mopszuesztiai Theodorosz lesz az, aki az Úrra alkalmazza a megszemélyesített bölcsességet (Péld 8,22). Ezt követően végül is úgy fogják fel ezt a költői szöveget, mintha ebből maga Jézus beszélne, aki ennek az Isteni teremtésnek a legelső alkotása lenne, aki továbbá emiatt a világot kezdettől fogva, a teremtéstől fogva ismeri. Ez a szemléletmód segít kifejtetni Jézus Krisztus „preegzisztenciáját”, vagyis hogy az Atya tervében kezdettől fogva létezett.

A bölcsesség művének az ellentéte a gonoszság és az örültség. Mindkettő életmódformáló tényező. Az ember életének első szakaszában csak arra törekszik, hogy megismerje a világot azzal a céllal, hogy elkerülje a természeti világ veszélyeit. A felnőttkor küszöbén már az emberi társadalom megismerése válik fontossá, hogy fenn tudjuk tartani magunkat a társadalmi közegben. Ám az idő előrehaladtával azt is tapasztaljuk, tevékenységünkön keresztül mi is alakulunk, sőt a szűkebb környezetünk esetleg magán hordozza saját elképzeléseink törekenységét. Később pedig inkább az foglalkoztat bennünket, mi marad utánunk, mi értékeset tudtunk létrehozni. Ekkor nyer kiemelt szerepet a világ és benne a mi helyünknek a megértése. Ekkor dől el, tudunk-e bölcsek lenni az istenfélelemtől kezdve a saját tragédiáink feldolgozásáig vagy balgák leszünk és bolondok, pusztítva saját és mások életét is. Ennek a szövegnek az újraolvasása minden alkalommal felér egy mély lelkiismert-vizsgálattal. Beleilleszkedtem-e Isten művébe vagy még mindig nem találok helyemet a világban?